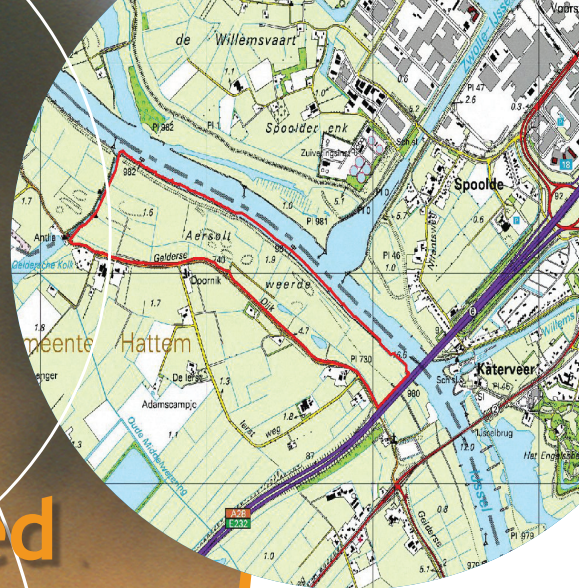

**Ontwikkelingen in de
betekenis van het gebied
Aersoltweerde voor vogels
Monitoring in het kader
van een tijdelijke
compensatievoorziening**

Rob L. Vogel

Sovon-rapport 2015/19

Ontwikkelingen in de betekenis van het gebied Aersoltweerde voor vogels

Monitoring in het kader van een tijdelijke voorziening

Sovon Vogelonderzoek Nederland

Dit rapport is samengesteld in opdracht
van het Waterschap Groot Salland

Colofon

© SOVON Vogelonderzoek Nederland 2015

Dit rapport is samengesteld in opdracht van Waterschap Groot Salland

Illustratie omslag: Kwartelkoning (Harvey van Diek), Wilde End (Peter Eekelder)

Wijze van citeren: Vogel, R.L. 2015. Ontwikkelingen in de betekenis van het gebied Aersoltweerde voor vogels. Monitoring in het kader van een tijdelijke voorziening. Sovon-rapport 2015/19. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.

ISSN: 2212-5027

Niets uit dit rapport mag worden vermenigvuldigd en/of openbaar worden gemaakt d.m.v. druk, fotokopie, microfilm, of op welke andere wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van Sovon en/of opdrachtgever.

Inhoud

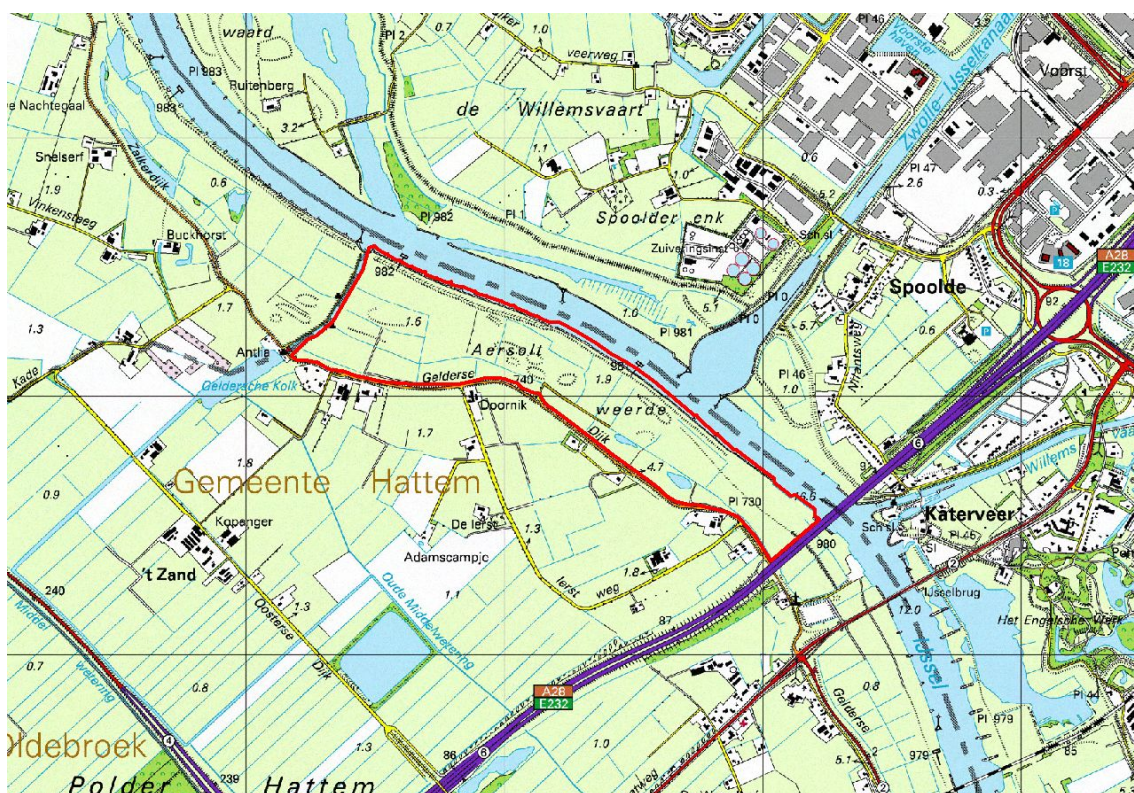
1.Inleiding	2
2.Resultaten	4
3.Conclusies	7
4.Literatuur	8

1. Inleiding

In deze rapportage wordt ingegaan op de geschiktheid van de uiterwaard Aersoltweerde als broedgebied van de Kwartelkoning (Natura 2000-soort). Eerdere monitoringresultaten zijn gepubliceerd in Deuzeman & van Manen 2013. Waterschap Groot Salland heeft Sovon verzocht de monitoringresultaten te actualiseren. Met het voorliggende rapport wordt hierin voorzien.

1.1. Achtergronden

Door werkzaamheden ten behoeve van het Ruimte voor de Rivier-project “Uiterwaardvergraving Scheller & Oldeneler Buitenwaarden bij Zwolle” zal dit gebied een aantal jaren slechts beperkt geschikt zijn als broedgebied van de Kwartelkoning. Voor deze soort is echter een instandhoudingsdoelstelling geformuleerd in Natura 2000-gebied Rijntakken, voorheen Natura 2000-gebied Uiterwaarden IJssel. Maatregelen zijn nodig om te voorkomen dat de instandhoudingsdoelstelling voor deze soort ten gevolge van het RvR-project niet gehaald c.q. negatief beïnvloed zou worden. Daarom is een deel van de nabijgelegen uiterwaard Aersoltweerde (66 ha, figuur 1) aangewezen als vervangend leefgebied (Besluit NBwet vergunning Schelle en Oldeneler Buitenwaarden dd 18 april 2011). Een gebied van 35 ha binnen deze uiterwaard is ingericht als potentieel broedgebied voor de Kwartelkoning.

Figuur 1. Ligging van Aersoltweerde (rood omgrensd)

De voornoemde maatregelen tot het creëren van tijdelijk leefgebied voorziet ook in monitoring van de Kwartelkoning vanaf het broedseizoen van 2011 (voorschrift nr. 17 uit voornoemde NBwet vergunning). De monitoring dient in beginsel maandelijks te gebeuren. Kwartelkoningen arriveren doorgaans in mei in de Nederlandse broedgebieden, en vertrekken in augustus. De roepactiviteit is het sterkst op windstille en niet te koude nachten in mei en juni. Een telling rond eind mei en rond eind juni levert in beginsel de beste monitoringresultaten op. In het kader van het Netwerk Ecologische Monitoring, waarin overheden samen werken aan een efficiënte inwinning van natuurgegevens, worden door Sovon Vogelonderzoek Nederland jaarlijks twee simultaantellingen georganiseerd (Boele *et al.* 2015). Die volstaan in beginsel voor betrouwbare monitoring van deze soort.

Indien zich in een bepaald jaar geen Kwartelkoningen in Aersoltweerde bevinden behoeft dat niet te betekenen dat het gebied niet (meer) of minder geschikt is. De soort is immers zeldzaam en beleeft piek- en daljaren. Om na te gaan of het gebied, in jaren zonder Kwartelkoningen, nog potentieel geschikt is kunnen ook soorten met min of meer overeenkomstige habitateisen bij de beoordeling worden betrokken (Sierdsema 1995). De relevante 'ecologische vogelgroep' die informatie biedt over het potentieel leefgebied van de Kwartelkoning is de Grutto-groep (nr. 502). Aersoltweerde wordt jaarlijks gemonitord door Sovon in het kader van het Gelderse broedvogelmeetnet. De meetnet wordt uitgevoerd in opdracht van de provincie Gelderland (de Boer & Slaterus 2015).

Als extra check voor de beoordeling van de habitatgeschiktheid is ook de aanwezigheid van wintervogels met overeenkomstige habitateisen betrokken bij de beoordeling.

2. Resultaten

2.1. Broedvogels

Het gebied is geïnventariseerd conform de BMP-methode, variant BMP-W (van Dijk & Boele 2011)¹. In 2014 zijn er vier ochtendbezoeken en – in het kader van de zogenaamde kwartelkoning-simultaantellingen - twee nachtbezoeken gebracht (tabel 1). In 2013 zijn vijf ochtendbezoeken en twee zeer vroege ochtend/nachtbezoeken gebracht. In dat jaar werden echter alle soorten geïnventariseerd (variant BMP-A)

Tabel 1. Veldbezoeken in Aersoltweerde (66 ha)

Nr	datum	starttijd	eindtijd	Type bezoek
1	03-04-14	06.30	8:10	zonsopgang
2	25-04-14	11:45	13:00	dagbezoek
3	13-05-14	8:00	09:20	ochtend
4	26-05-14	6:10	7:25	ochtend
5	31-05-13	0.00	0.30	nacht
6	20-06-14	0.00	0.30	nacht

De resultaten van de broedvogelinventarisatie in 2014 en de voorgaande jaren staan vermeld in tabel 2. Zie bijlage voor de verspreidingskaarten.

Tabel 2. Aantallen broedvogels, vastgesteld in Aersoltweerde met behulp van de BMP-A methode in het broedseizoen van 2010 t/m 2014. +aanwezig in onbekend aantal. Tevens is de gemiddelde dichtheid (N/100 ha) gepresenteerd, berekend over de jaren waarin de soort is onderzocht. Soorten die behoren tot de Grutto-groep zijn aangegeven met een *.

soort	2010	2011	2012	2013	2014	N/100ha
Knobbelzwaan	0	0	0	0	0	0,00
Kolgans		1	2			3,03
Grauwe Gans	6	19	+	2	1	10,61
Soepgans	0	0	0	1		0,38
Grote Canadese Gans	1	2	3	3	1	3,03
Brandgans	1	0	0			0,50
Nijlgans	2	1	0	2		1,89
Bergeend	0	0	0	1	0	0,30
Krakeend*	3	0	2	1	0	1,82
Wilde Eend*	12	6	10	+	+	14,14
Zomertaling	0	0	1	0	0	0,30
Slobeend	0	0	0	0	0	0,00
Kuifeend	0	0	0	0	0	0,00
Buizerd	0	0	0			0,00
Torenvalk	0	0	0			0,00
Fazant			1			1,52
Porseleinhoen	0	0	0	2	0	0,61
Kwartelkoning*	0	0	0	1	0	0,30
Meerkoet	5	+	3	+	+	6,06
Scholekster	6	5	3	2	3	5,76
Kievit	6	9	2	2	1	6,06
Kemphaan	0	0	0	0	0	0,00
Watersnip	0	0	0	0	0	0,00
Grutto*	4	0	6	3	11	7,27
Wulp	1	3	4	3	4	4,55
Tureluur*	6	5	10	5	10	10,91
Holenduif			1			1,52
Houtduif			2			3,03

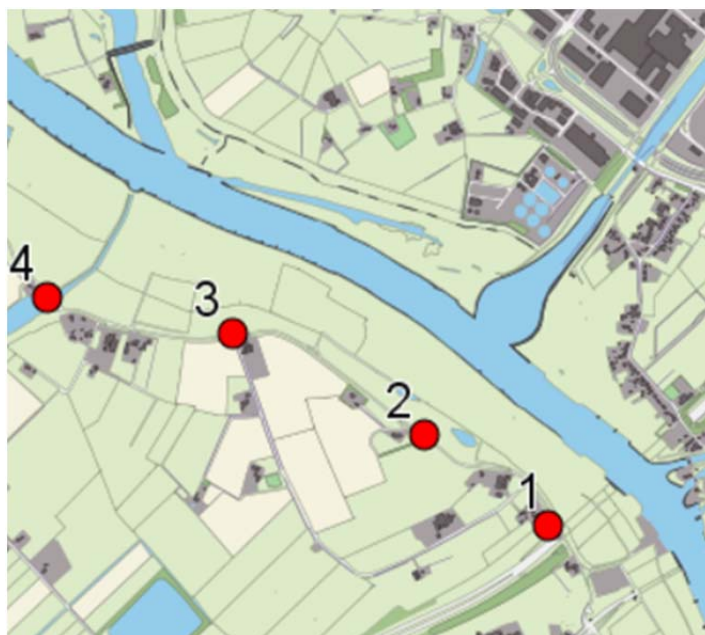
¹Raadpleegbaar via de Sovon-website (<https://www.sovon.nl/nl/telrichtlijnen>).

soort	2010	2011	2012	2013	2014	N/100ha
Veldleeuwerik	0	0	0	0	0	0,00
Graspieper	5	2	1	1	1	3,03
Gele Kwikstaart	6	6	9	4	5	9,09
Winterkoning			1			1,52
Merel			1			1,52
Bosrietzanger	+	+	9	5	+	10,61
Kleine Karekiet	+	+	8	+	+	12,12
Grasmus	+	+	5	2	+	5,30
Tuinfluitier			0			0,00
Zwartkop			1			1,52
Tjiftjaf			1	1		1,52
Fitis			1			1,52
Pimpelmees			1			1,52
Ekster	0	0	0			0,00
Zwarte Kraai	1	0	4	2	3	3,03
Spreeuw			1			1,52
Kneu			2			3,03
Rietgors	7	+	6	4	+	8,58

In 2014 werden, in tegenstelling tot het jaar ervoor, geen Kwartelkoningen vastgesteld. Ook de – nog zeldzamere – Porseleinhoen, waarvoor eveneens een instandhoudingsdoelstelling geformuleerd is voor Natura 2000-gebied Rijntakken, werd in 2014 niet aangetroffen. Voor beide soorten was 2014 echter een slecht jaar, en 2013 juist een goed jaar (Boele *et al.* 2015). Op grond van de aanwezigheid van andere soorten met overeenkomstige habitateisen (Grutto-groep, zie tabel 2) mag worden aangenomen dat het habitat in 2014 niet is gewijzigd, althans voor de Kwartelkoning nog steeds geschikt is. Het gebied herbergt voor Oost-Nederlandse begrippen hoge dichtheden van Tureluur en Grutto.

2.2. Wintervogels

Op grond van de midwintertellingen (tabel 3) die steeds in de tweede helft van december worden georganiseerd (methode punt-transect-telling ofwel PTT) is het gebied in de midwinterperiode vooral van belang voor ganzen (Kolgans, Brandgans) en de steltlopersoorten Kievit en Wulp. De teltotale van de vier observatiepunten (figuur 1) zijn gesommeerd.

Figuur 1. De ligging van de 4 relevante PTT-observatiepunten

In koude decembermaanden, zoals in 2010, vertrekken de steltlopers naar zuidelijker oorden. Met 44 soorten in de laatste vijf winters (23 soorten in december 2014) herbergt het gebied een relatief grote verscheidenheid aan soorten.

Tabel 3. Waargenomen soorten op de vier PTT-observatiepunten aan de hand van één jaarlijkse telling in de tweede helft van december (2010-2014).

soort	2010	2011	2012	2013	2014	gem.
Fuut	0	0	1	1	0	0,4
Aalscholver	7	2	1	23	4	7,4
Grote Zilverreiger	1		1	2	1	1,3
Blauwe Reiger	1	2	1	1	2	1,4
Knobbelzwaan	12	6	4	4	10	7,2
Zwarte Zwaan	0	1	0	0	0	0,2
Kleine Zwaan	0	1	0	0	0	0,2
Wilde Zwaan	3	0	0	0	0	0,6
Kolgans	3	452	252	657	468	366,4
Grauwe Gans	18	70	99	22	50	51,8
Canadese Gans	0	79	18	21	25	28,6
Brandgans	6	40	24	336	470	175,2
Nijlgans	17	0	3	3	0	4,6
Smient	4	75	52	0	0	26,2
Wilde Eend	11	30	70	5	6	24,4
Tafeleend	0	0	7	0	0	1,4
Kuifeend	5	0	17	0	12	6,8
Nonnetje	0	0	1	0	0	0,2
Blauwe Kiekendief	0	0	0	1	0	0,2
Sperwer	0	1	0	0	0	0,2
Buizerd	3	1	1	0	1	1,2
Torenavalk	0	1	0	0	0	0,2
Meerkoet	40	0	17	2	0	11,8
Kievit	0	303	235	500	217	251,0
Wulp	0	34	38	83	242	79,4
Kokmeeuw	2	341	236	86	253	183,6
Stormmeeuw	4	0	0	0	8	2,4
Kleine Mantelmeeuw	0	0	1	0	0	0,2
Zilvermeeuw	0	0	2	0	0	0,4
Stadsduif		1		2	3	2,0
Holenduif	0	3	1	0	0	0,8
Houtduif	58	4	0	8	4	14,8
Grote Bonte Specht	0	0	0	1	0	0,2
Graspieper	2	0	0	0	0	0,4
Roodborst	0	0	0	1	0	0,2
Merel	0	0	0	0	1	0,2
Pimpelmees	0	0	4	1	0	1,0
Koolmees	1	1	0	0	0	0,4
Gaai	0	0	0	0	2	0,4
Ekster	3	2	2	1	1	1,8
Kauw	20	34	22	11	26	22,6
Zwarte Kraai	6	13	9	16	6	10,0
Spreeuw	0	303	0	1	241	109,0
Huismus	0	0	0	1	0	0,2

De broedlocaties van Kwartelkoningen komen grotendeels overeen met het winterhabitat van ganzen en steltlopers in de winter (al zijn wintergasten wel minder kritisch – want mobieler - dan broedvogels). In grote lijnen kan worden gesteld dat een gebied waar in de winter in het geheel geen ganzen en steltlopers voorkomen vermoedelijk ook niet geschikt is voor kwartelkoningen, bijvoorbeeld omdat het gebied te veel verruigd is.

3. Conclusies

In 2014 werden in tegenstelling tot het jaar ervoor geen Kwartelkoningen vastgesteld in Aersoltweerde. Op grond van andere broedvogelsoorten en overwinterde soorten met overeenkomstige habitateisen mag worden gesteld dat Aersoltweerde nog steeds potentieel broedhabitat is, althans niet te ruig, te nat of te droog is.

4.Literatuur

DE BOER V. & SLATERUS R. 2015. Weidevogels binnen het provinciale meetnet in Gelderland in 2014. Sovon-rapport 2014/45. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.

BOELE A., VAN BRUGGEN J, HUSTINGS F, KOFFIJBERG K., VERGEER J.W. & VAN DER MEIJ T. 2015. Broedvogels in Nederland in 2013. Sovon-rapport 2015/04. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.

DEUZEMAN S. & VAN MANEN W. 2013. Vogels in Aersoltweerde in het broedseizoen van 2012 en de winter van 2012/13. Sovon-rapport 2014/45, Nijmegen.

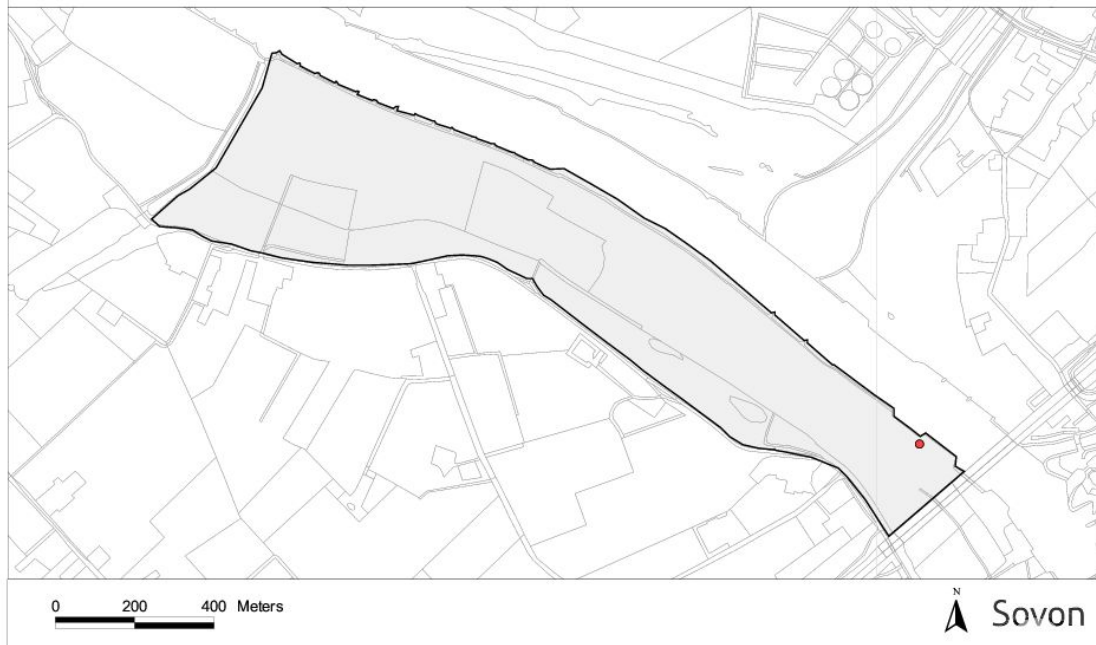
VAN DIJK A.J. & BOELE A. 2011. Handleiding SOVON broedvogelonderzoek. SOVON Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.

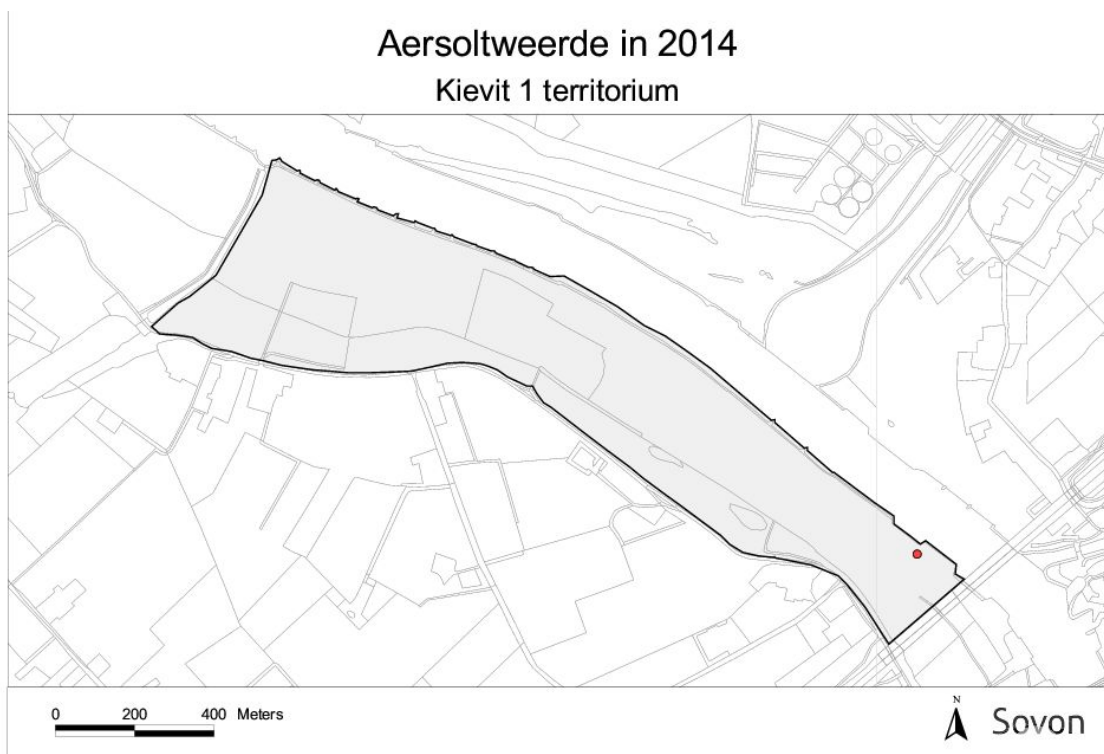
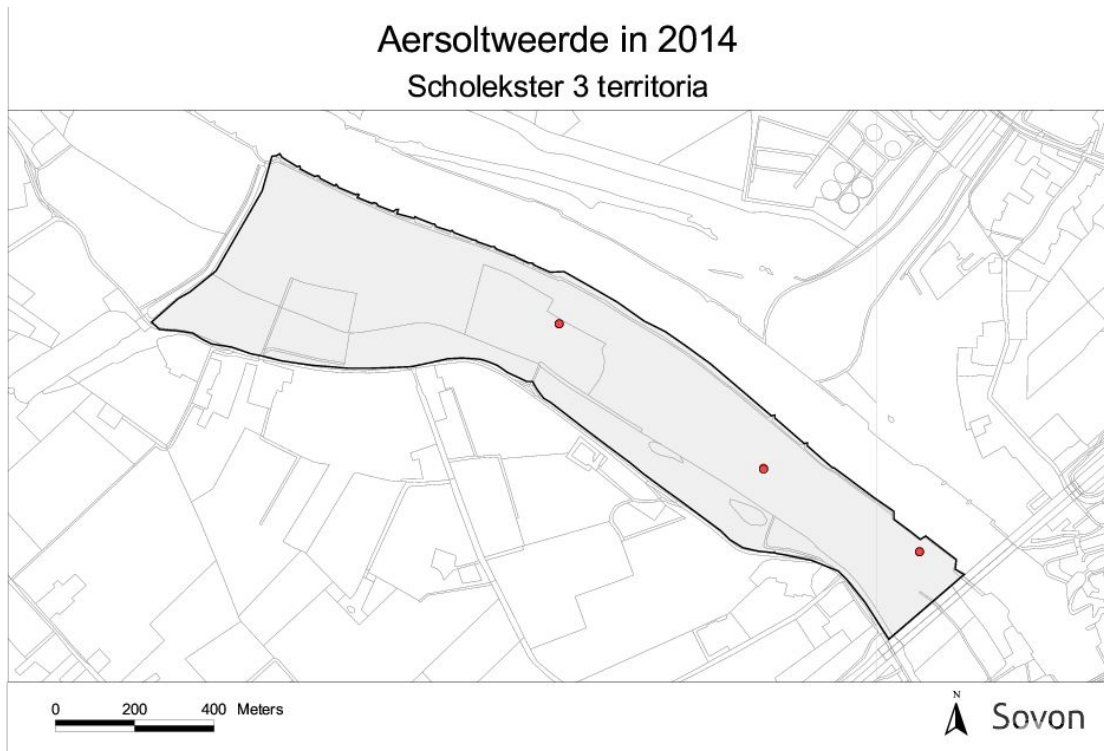
SIERDSEMA H. 2005. Broedvogels en Beheer. Sovon-rapport 1995/4, Staatsbosbeheer-rapport 1995/1. SOVON Vogelonderzoek Nederland, Beek-Ubbergen, Staatsbosbeheer, Driebergen.

Aersoltweerde in 2014
Grauwe Gans 1 territorium

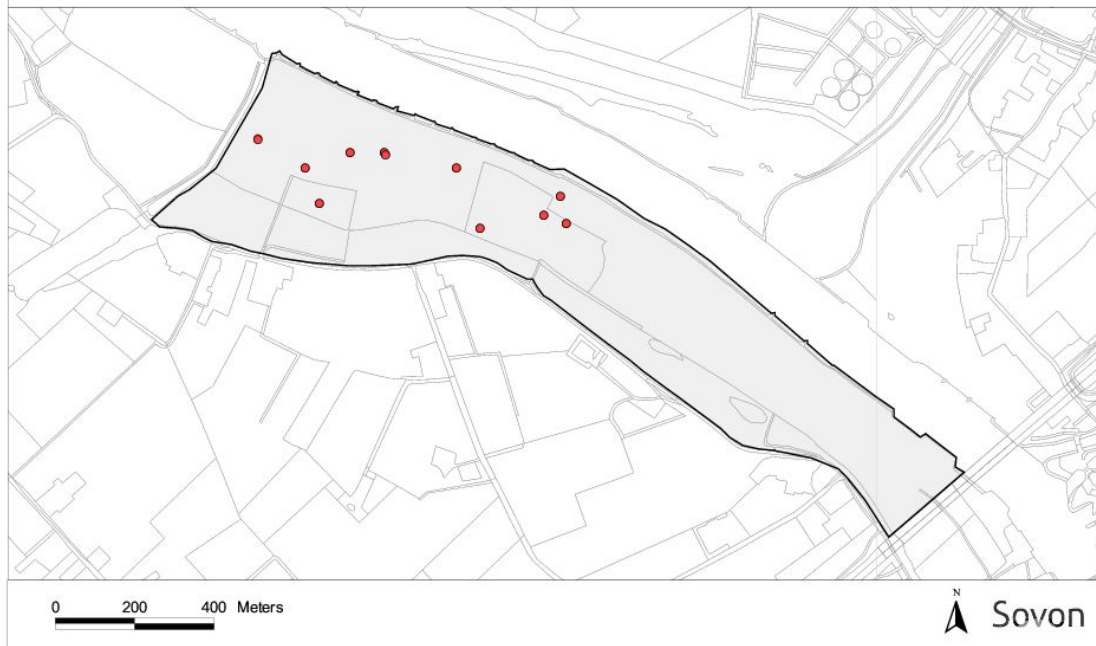
Aersoltweerde in 2014
Canadese Gans 1 territorium

Aersoltweerde in 2014

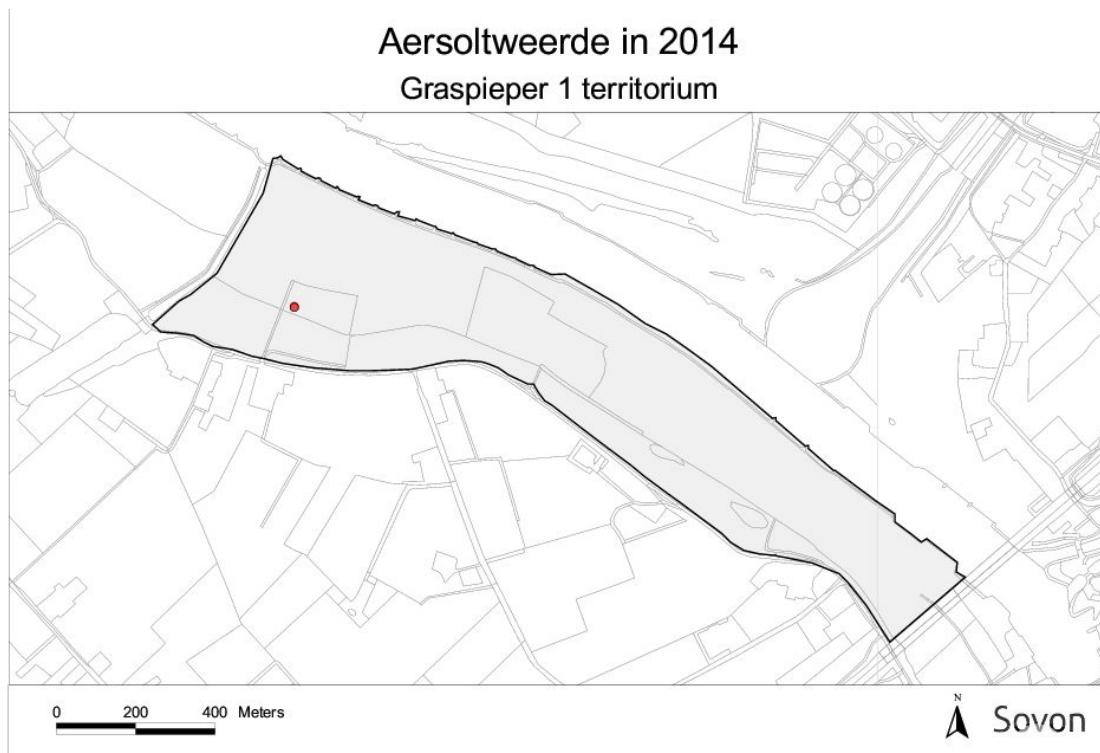
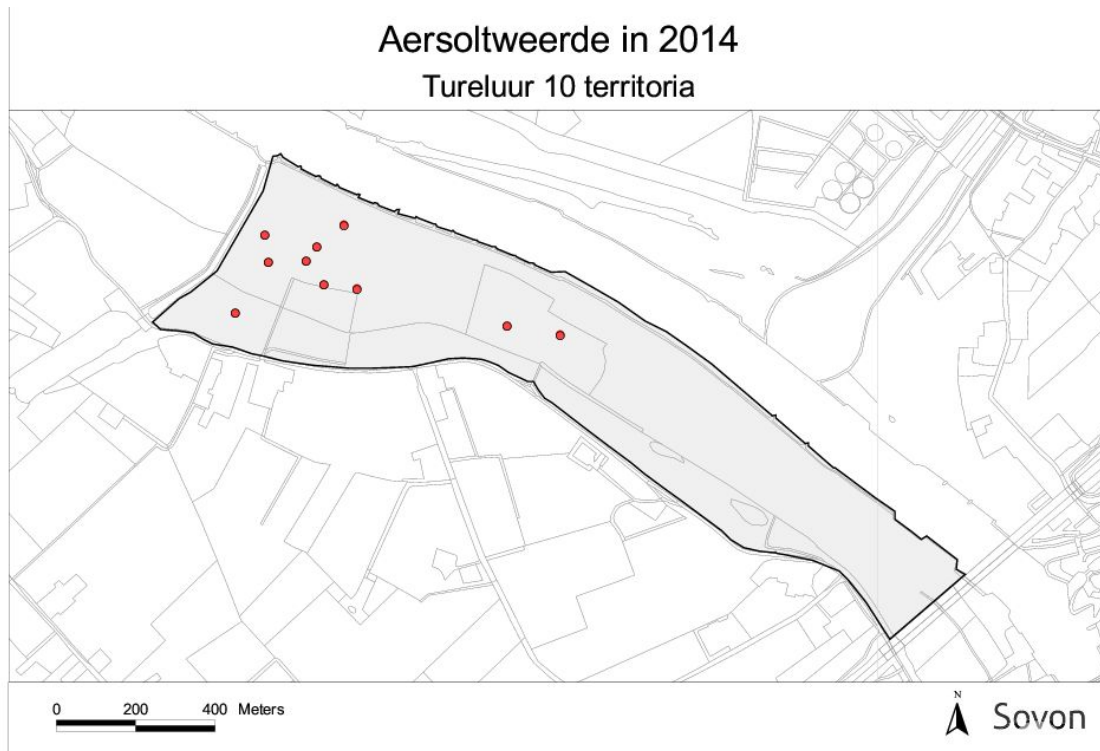
Grutto 11 territoria

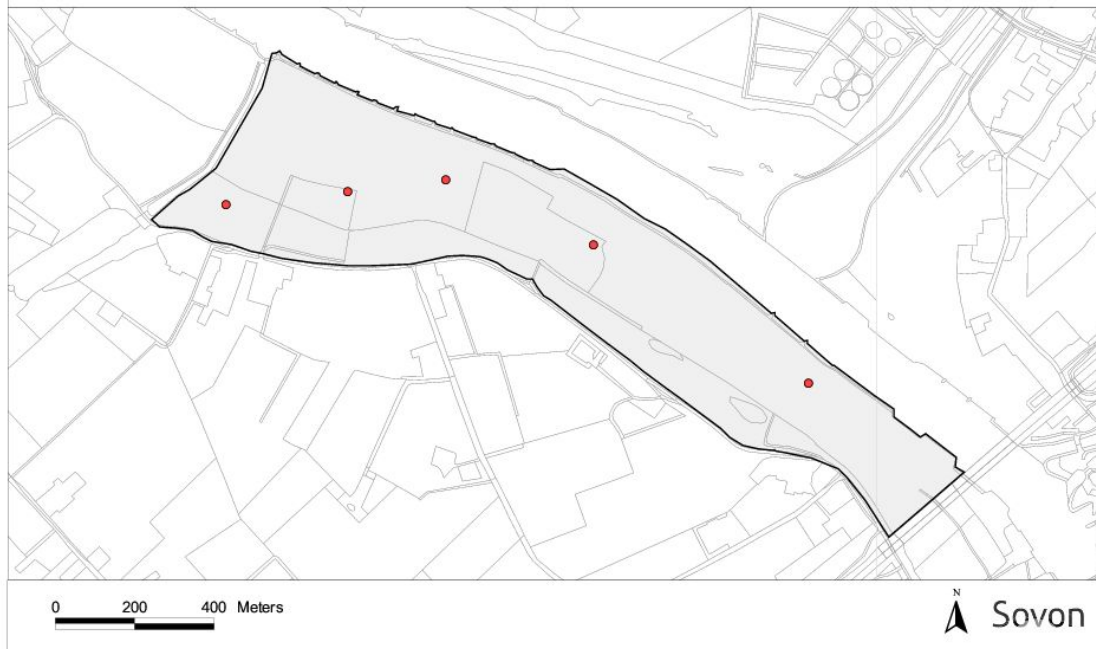
Aersoltweerde in 2014

Wulp 4 territoria

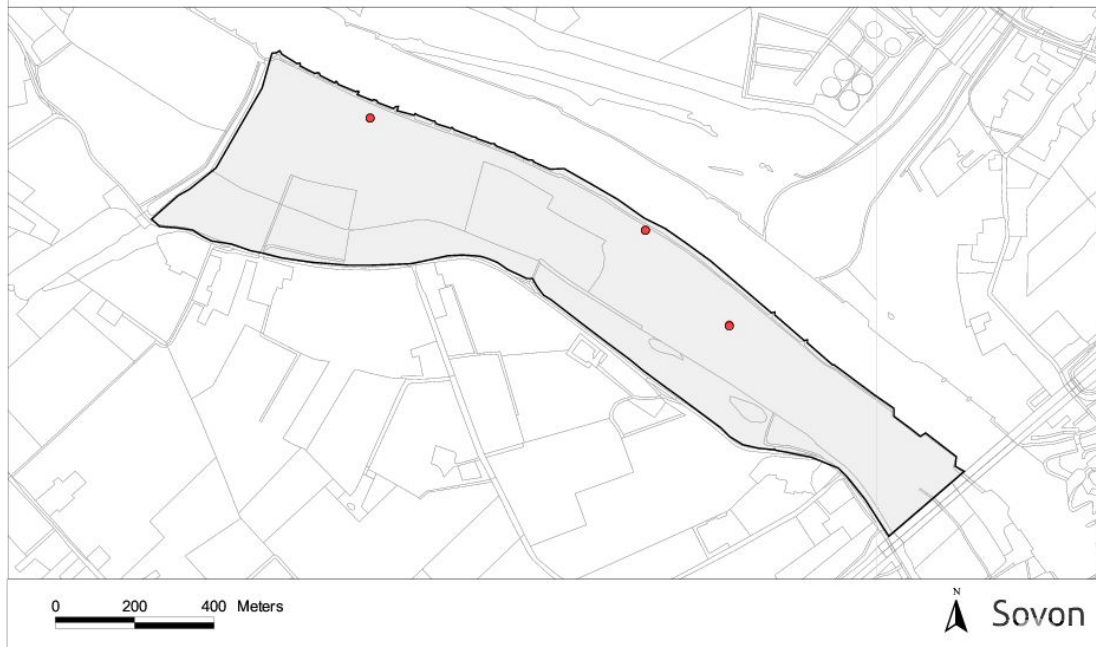

Aersoltweerde in 2014
Gele Kwikstaart 5 territoria

Aersoltweerde in 2014
Zwarte Kraai 3 territoria

In opdracht van

Sovon Vogelonderzoek Nederland

Postbus 6521
6503 GA Nijmegen
Toernooiveld 1
6525 ED Nijmegen
T (024) 7 410 410

E info@sovon.nl
I www.sovon.nl

